

20. Léčiva infekčních chorob (1)

Proti infekcím preventivně působí **dezinficiencia**, **antiseptika** a **germicidy**. Uvedené pojmy se často zaměňují a jejich definice se i v odborné literatuře značně překrývají, neboť hranice mezi uvedenými skupinami látek není příliš ostrá.

Dezinficiencia se používají k ničení patogenních mikroorganismů ve vnějším prostředí na neživých objektech (podlahy a stěny místností, zdravotnické nástroje a materiál apod.).

Antiseptika ničí mikroorganismy nebo inhibují jejich rozmnožování v prostředí živých tkání (kůže, sliznice, rány).

Germicidy usmrcují všechny mikroorganismy s výjimkou spor (klidové stadium některých mikroorganismů odolné proti působení nepříznivých vlivů).

K potlačování již vzniklých infekcí se používají **látky antibakteriální**, **antimykotika** nazývaná též **antifungální látky** působící proti plísním, **chemoterapeutika protivirová**, **chemoterapeutika antiprotozoární** (látky potlačující protozoární infekce) a **antibiotika** (látky produkované mikroorganismy, které zabraňují růstu jiných mikrobů).

Mechanismy působení:

- inhibice syntézy buněčné stěny (např. β -laktamová antibiotika)
- změna permeability buněčné membrány nebo ovlivnění aktivního transportu přes tuto membránu (např. antifungální azoly)
- inhibice syntézy proteinů, tj. inhibice transkripce a translace genetického materiálu (např. erythromyciny, tetracykliny a aminoglykosidy)
- inhibice syntézy nukleových kyselin (např. chinolony a sulfonamidy)

20. Léčiva infekčních chorob (2)

Bakteriostatická léčiva svým působením inhibují růst mikroorganismů. Terapeutická účinnost těchto léčiv často závisí na spoluúčasti obranných mechanismů organismu (např. sulfonamidy a tetracykliny).

Baktericidní léčiva usmrcejí mikroorganismy (např. β -laktamová antibiotika peniciliny a cefalosporiny).

Antimikrobiální spektrum je výčet mikrobiálních druhů a kmenů citlivých k danému chemoterapeutiku. Rozlišují se látky s úzkým, rozšířeným a širokým spektrem účinku.

Antimikrobiální účinnost charakterizuje míru účinku chemoterapeutik. Vyjadřuje se buď pomocí **minimální inhibiční koncentrace (MIC)**, tj. nejnižší koncentrace dané látky, která *in vitro* zastaví růst příslušného mikroorganismu, nebo pomocí **minimální baktericidní koncentrace (MBC)**, tj. nejnižší koncentrace dané látky, která *in vitro* způsobí usmrcení příslušného mikroorganismu.

Rezistence mikroorganismu: schopnost odolávat účinku antimikrobiální látky

absolutní - mikrob nemá žádné cílové struktury, které by mohla antimikrobiální látka ovlivnit

relativní - není dosaženo potřebné koncentrace chemoterapeutika v plazmě

primární - daná původní genetickou výbavou mikroorganismu

sekundární - získaná mutacemi

20. Léčiva infekčních chorob (3)

Dezinfekční látky a antiseptika

1) Oxidační činidla

Peroxid vodíku (H_2O_2) ve formě 3% vodného roztoku (dezinfekce ústní dutiny a malých poranění)

Peroxyoctová kyselina (CH_3COOOH) ve formě 30% roztoku v kyselině octové (PERSTERIL) (dezinfekce zařízení v průmyslu)

Manganistan draselný (KMnO_4) ve formě 0,05% vodného roztoku

2) Halogeny a látky uvolňující „aktivní halogeny“

Elementární jod (I_2) ve formě 6,5% ethanolického roztoku s 2,5% KI (**jodová tinktura**), ve formě komplexu s poly(vinylpyrrolidonem) (JODISOL), ve formě komplexu s neionickými tenzidy (JODONAL A, JODONAL B)

Elementární chlor (Cl_2) se z technických důvodů nepoužívá, používají se látky obsahující „aktivní chlor“

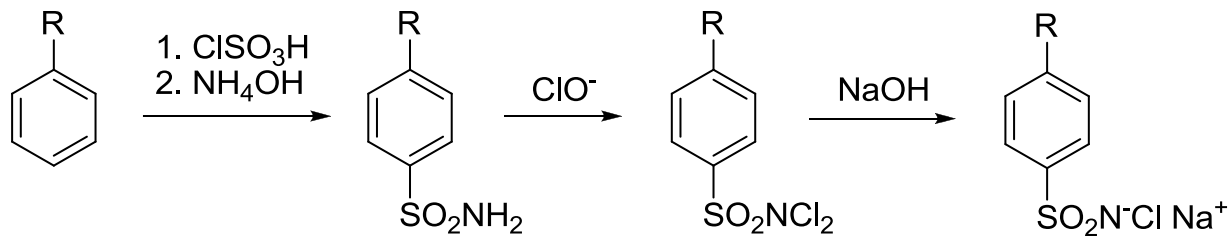
Chlornan sodný (NaClO)

Chlorové vápno (směs chlornanu, chloridu a hydroxidu vápenatého)

Chloramin B (CHLOROGEN)

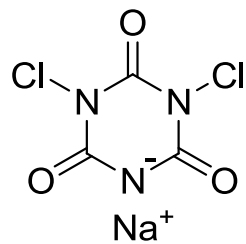
Chloramin T (CHLORSEPTOL)

20. Léčiva infekčních chorob (4)

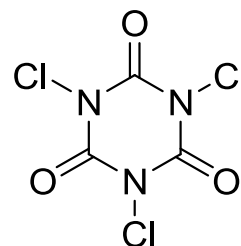

chloramin B (R = H)
chloramin T (R = Me)

Troklosen a symklosen (deriváty kyseliny kyanurové) - dezinfekce vody

troklosen

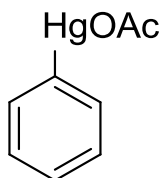
symklosen

20. Léčiva infekčních chorob (5)

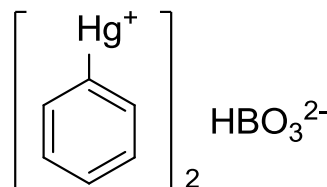
3) Sloučeniny kovů

Rtut'

antiseptika (např. nosní sliznice), dezinfekce chirurgických nástrojů (inaktivace enzymů tvorbou komplexů s merkaptoskupinami cysteinu)

fenylhydrargyrium-acetát

fenylhydrargyrium-borát

Stříbro

dusičnan stříbrný k léčení popálenin - obvazy), dezinfekce nádob na pitnou vodu a studní (precipitace proteinů v mikrobech)

4) Alkoholy, fenoly, ethery, aldehydy a kyseliny

Ethanol, isopropanol

Povrchová dezinficiencia (denaturace proteinů mikrobů)

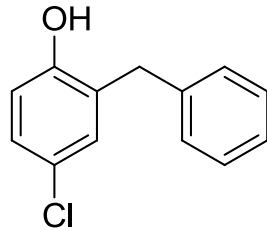
Fenol a kresoly

Dezinfekce neživých předmětů

20. Léčiva infekčních chorob (6)

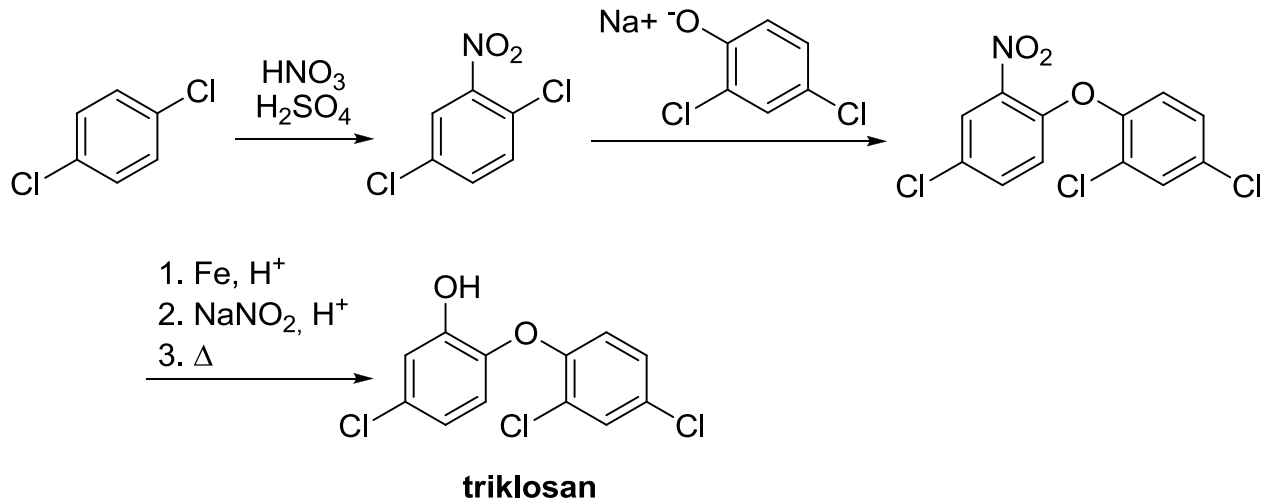
Chlorované fenoly

Chlorofen (ORTHOSAN)

chlorofen

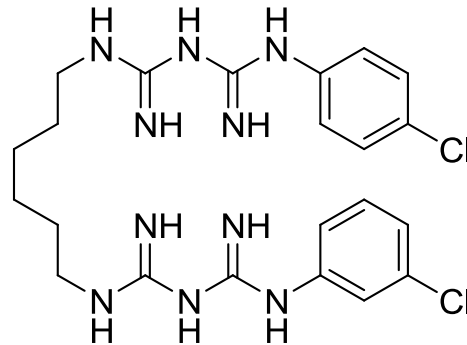
Triklosan antiseptická přísada do mýdel a šampónů

20. Léčiva infekčních chorob (7)

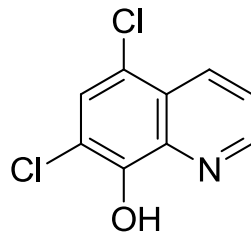
Chlorhexidin

není halogenovaný fenol, ale má podobné použití - součást přípravků pro předoperační přípravu kůže, přísada do antiseptických mýdel, zubních past, roztoků pro uchovávání kontaktních čoček

chlorhexidin

Kloroxin (ENDIARON)

kloroxin

Oxiran

sterilizace spotřebního materiálu - stříkačky

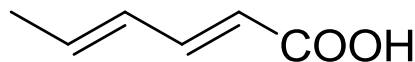
20. Léčiva infekčních chorob (8)

Formaldehyd, glutaraldehyd (pentandial)

dezinfekce chirurgických nástrojů (denaturace proteinů reakcí s volnými aminoskupinami)

Kyselina benzoová, kyselina sorbová

konzervanty

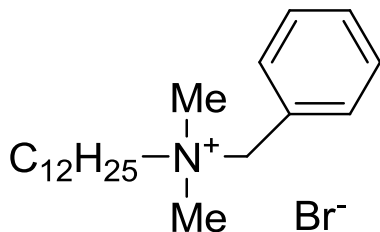

kyselina sorbová

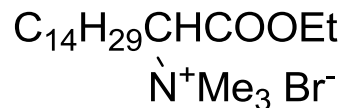
5) Povrchově aktivní látky

Mýdla

Kvarterní amoniové soli - benzalkonium-bromid (AJATIN), karbethopendecinium-bromid (SEPTONEX)

benzalkonium-bromid

karbethopendecinium-bromid

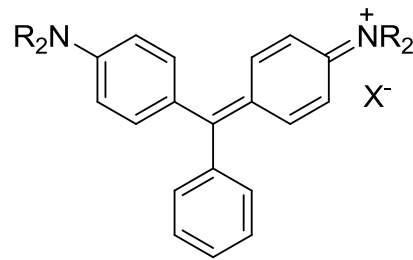

20. Léčiva infekčních chorob (9)

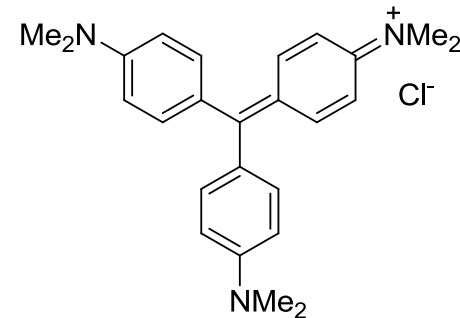
6) Trifenylmethanová barviva

Povrchová antiseptika

- Malachitová zeleň
- Brilantní zeleň (smaragdová zeleň)
- Krystalová violet' (genciánová violet')

R	X	
Me	Cl ⁻	malachitová zeleň
	nebo HSO ₄ ⁻	
Et	HSO ₄ ⁻	brilantní zeleň
	nebo oxalát	

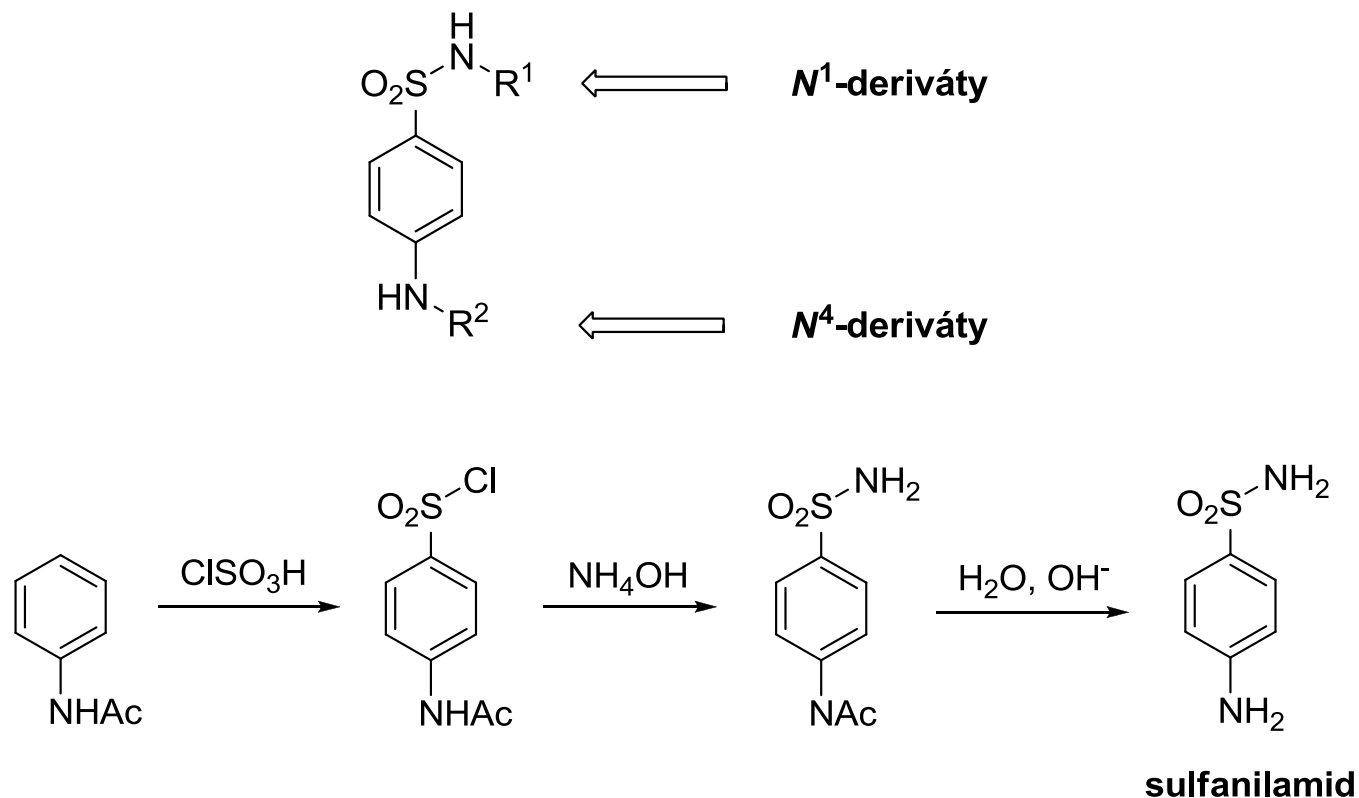
krystalová violet'

20. Léčiva infekčních chorob (10)

Antibakteriální chemoterapeutika

1) Sulfonamidy

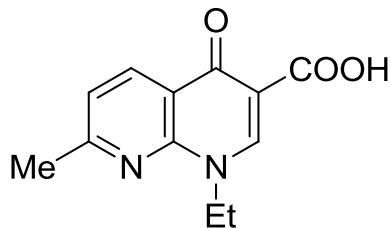
Sulfanilamid ($R^1 = R^2 = H$) (narušuje syntézu kyseliny listové nutné pro syntézu DNA)

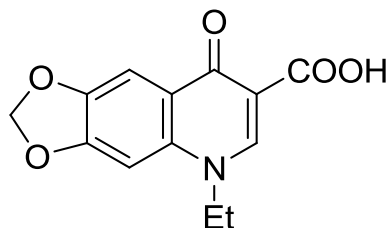
20. Léčiva infekčních chorob (11)

2) Chinolony (inhibice DNA gyrasy - narušení uspořádání DNA do chromosomu)

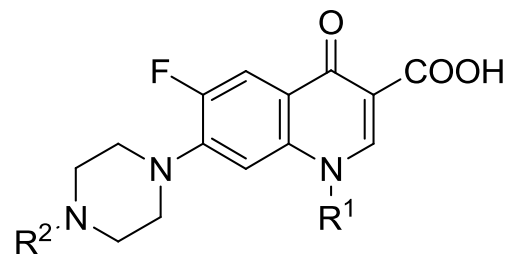
Kyselina nalidixová, kyselina oxolinová, „floxaciny“

kyselina nalidixová

oxolinová kyselina

R¹

ethyl

cyklopropyl

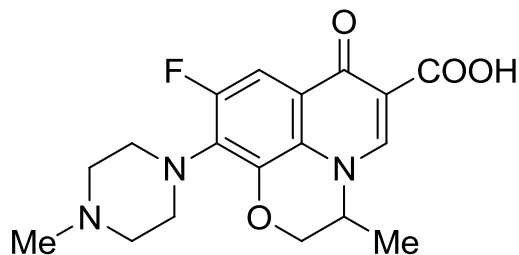
R²

H

H

norfloxacin

ciprofloxacin

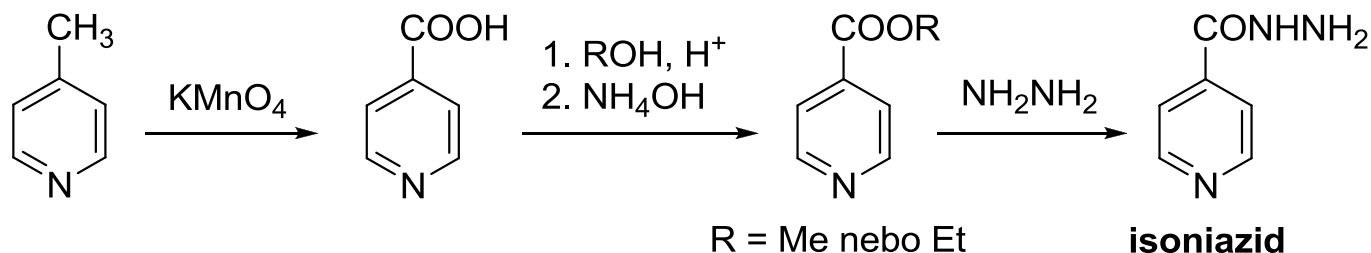

ofloxacin

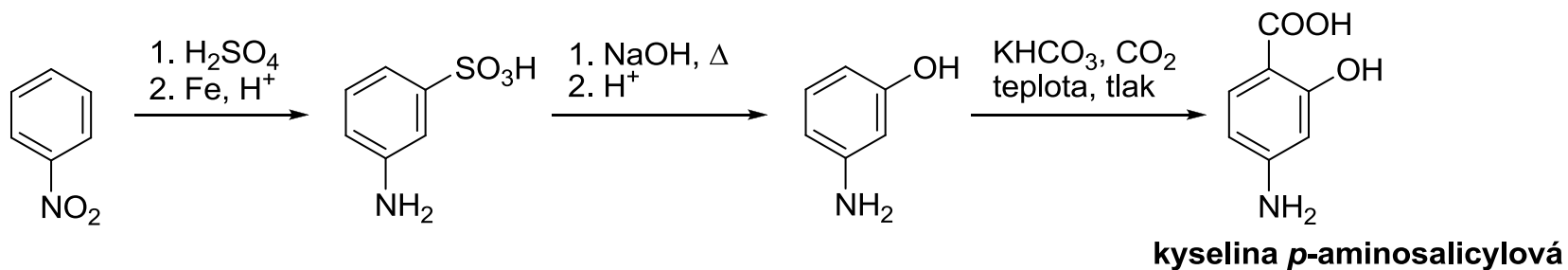
20. Léčiva infekčních chorob (12)

Antimykobakteriální léčiva (tuberkulóza, lepra)

Isoniazid - „standardní“ antituberkulotikum

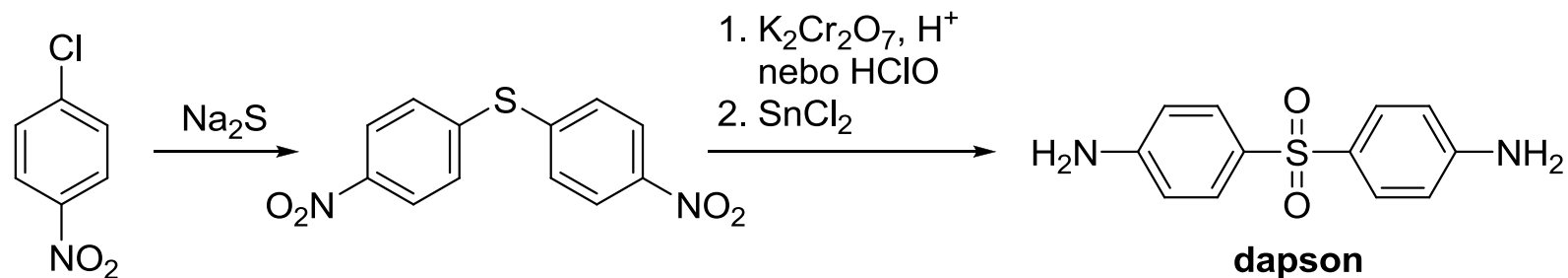

Kyselina *para*-aminosalicylová - antituberkulotikum používané již v menší míře

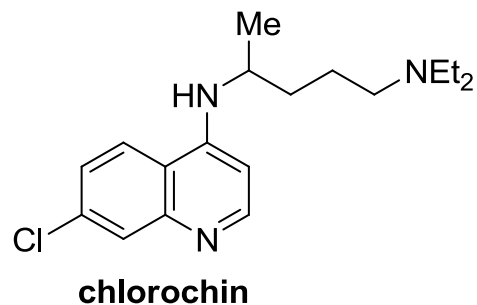
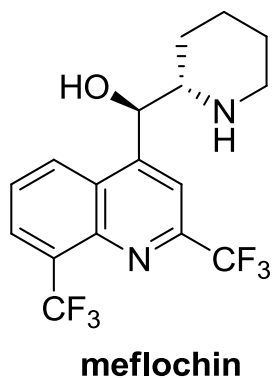
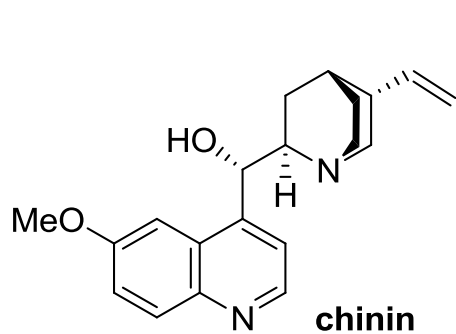

20. Léčiva infekčních chorob (13)

Dapson - léčba lepry

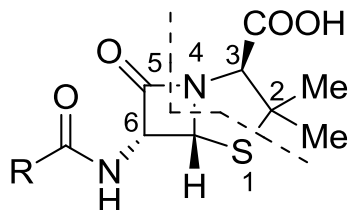
Antiprotozoární léčiva (především antimalarika)

20. Léčiva infekčních chorob (14)

Antibiotika (látky produkované mikroorganismy, zasahující do růstu jiných mikroorganismů)

1) β -Laktamová antibiotika

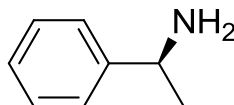
R

PhCH₂

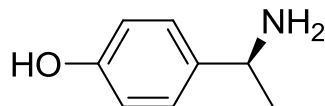
penicilin G

PhOCH₂

penicilin V

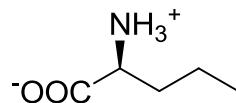
ampicilin

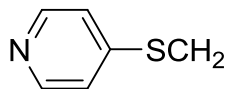
amoxycilin

R¹

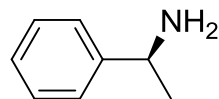
R²

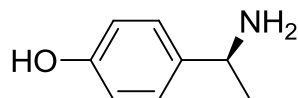
CH₂OAc **cefalosporin C**

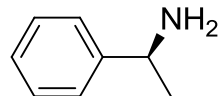
CH₂OAc **cefapirin**

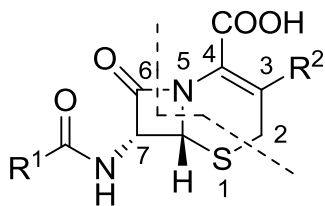
Me **cefalexin**

Me **cefadroxil**

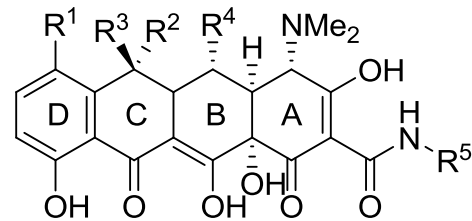

Cl **cefaklor**

20. Léčiva infekčních chorob (15)

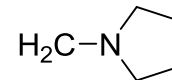
2) Tetracykliny a anthracykliny

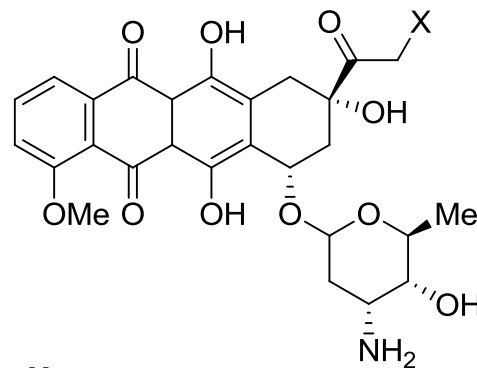
R ¹	R ²	R ³	R ⁴	R ⁵
Cl	Me	OH	H	H
H	Me	OH	H	H
NMe ₂	H	H	H	H

chlortetracyklin
tetracyklin
minocyklin

H   Me   OH   H

rolitetracyklin

X

H   **daunomycin**

OH   **doxorubicin**

20. Léčiva infekčních chorob (16)

3) Aminoglykosidy - streptomycin

4) Makrolidy - erythromyciny

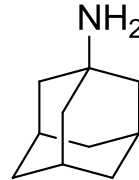
5) Peptidová antibiotika

20. Léčiva infekčních chorob (17)

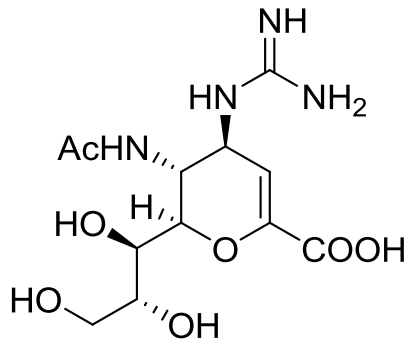
Antivirotika

1) Inhibice adsorpce viru na buňku

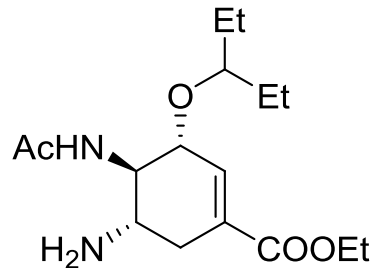

amantadin

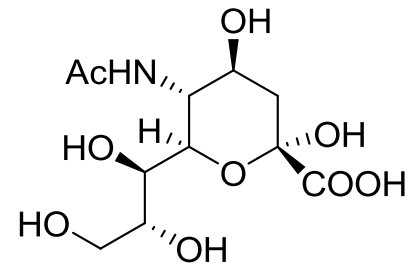
2) Inhibice neuramidinas (uvolnění virů z buňky)

zanamivir

oseltavir

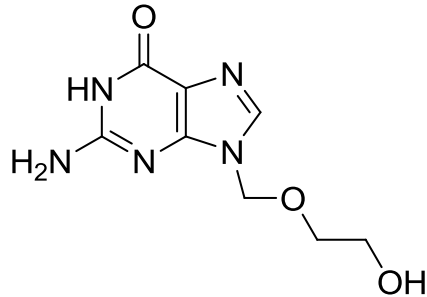

kyselina *N*-acetylneuraminová

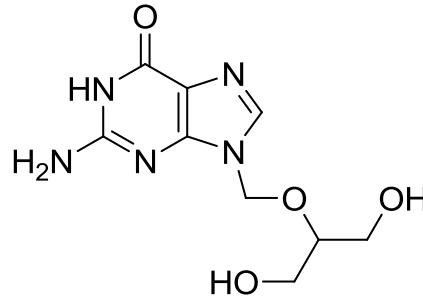
20. Léčiva infekčních chorob (18)

3) Inhibice syntézy nukleových kyselin virů

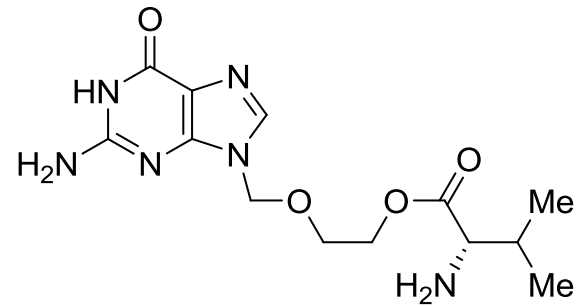
Aciklovir (ZOVIRAX)

aciclovir

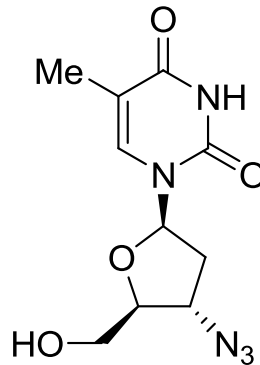
ganciklovir

valaciclovir

4) Inhibice reverzní transkriptasy (HIV)

Zidovudin = azidothymidin (AZT)

zidovudin (AZT)